

[4309] – 101

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies
DS-101 : STRATEGIC STUDIES (Compulsory Paper)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - a) Explain causes of contemporary warfare.
 - b) Discuss evolution and early debates of Nuclear Strategy.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - a) Explain the problems and prospects of strategic studies in India.
 - b) Explain theory of nuclear deterrence and its current relevance.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - a) Write a note on internal security problems of North East region of India with special reference to insurgency.
 - b) Discuss the key elements of Chinese nuclear strategy.
 - c) Explain the importance of limited war in the nuclear age.
 - d) Explain the US Nuclear strategy.
4. Write short notes on (**any four**) : **20**
 - a) Asymmetric warfare
 - b) Pakistan nuclear strategy
 - c) Russian nuclear strategy
 - d) Characteristics of total war
 - e) Political causes of war
 - f) Counter insurgency.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) तत्कालीन युद्धपद्धतीची कारणे स्पष्ट करा.
२) अण्वीक युद्धनीती विषयी सुरवातीचे युक्तीवाद आणि उत्क्रांती बदल चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) भारतातील सामरिक अभ्यासाबाबतच्या समस्या आणि भवितव्य स्पष्ट करा.
२) अण्वीक प्ररोधनाचा सिद्धान्त स्पष्ट करून त्याचा सद्य परिस्थितीशी संबंध प्रस्थापित करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) विप्लववादाचा विशेष संदर्भ देउन भारताच्या उत्तर-पुर्व प्रांतातील अंतर्गत सुरक्षेच्या समस्या - यावर टिपण लिहा.
२) चिनी अण्वीक युद्ध नीतीचे प्रमुख घटकां बाबत चर्चा करा.
३) अणु युगातील मर्यादीत युद्धाचे महत्व स्पष्ट करा.
४) अमेरिकन अण्वीक युद्धनीती स्पष्ट करा.
४. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) असिमेट्रिक वॉरफेअर
२) पाकिस्तानची अण्वीक युद्धनीती
३) रशियन अण्वीक युद्धनीती
४) सर्वकष युद्धाचे वैशिष्ट्ये
५) युद्धाची राजकीय कारणे
६) प्रतिविप्लववाद.

[4309] – 102

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2013
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (Compulsory Paper)
DS-102 : Geo-Politics and Military Geography
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : 1) *All questions are compulsory.*
2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Explain in detail “Organic Theory of State”.
 - 2) What do you mean by Geopolitics ? Explain any two factor of it.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Explain the defence problems of Indo-Bangladesh border from Military Geography point of view.
 - 2) What do you mean by sea warfare ? Explain how the geographical factors affecting on it.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - 1) Assess the role of geography in land warfare.
 - 2) Explain the concept of Heartland.
 - 3) Write a note on “A.T. Mahan”.
 - 4) Highlight on the relationship between insurgency and local geography.
4. Write short notes on (**any four**, in **100** words **each**). **20**
 - 1) Resources of logistics.
 - 2) Relationship between Man and Environment.
 - 3) Concept of Military Geography.
 - 4) Terrain in Indo-Pak border area.
 - 5) German Geopolitic.
 - 6) Role of Geography in Air warfare.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शावितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) “ऑर्गॅनिक थिअरी ऑफ स्टेट” सविस्तर स्पष्ट करा.
- २) भुराजनीती म्हणजे काय ? भुराजनीतीचे कोणतेही दोन घटक स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) लष्करी भुगोलाच्या दृष्टीकोनातून भारत-बांगलादेश सीमावर्ती भागातील संरक्षण बाबतच्या समस्या स्पष्ट करा.
- २) सागरी युद्धपद्धती म्हणजे काय ? भौगोलिक घटक ह्या युद्धपद्धतीवर कशा प्रकारे प्रभावी ठरत असतात ? ते स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) जमिनीवरील युद्धपद्धतील भुगोलाच्या “भूमिकेचे परीक्षण करा.
- २) मर्मभूमीची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ३) ए.टी.महान यावर टीपण लिहा.
- ४) विप्लववाद आणि स्थानिक भूगोल यातील संबंधावर प्रकाशझोत टाका.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार, प्रत्येक टीप १०० शब्दात). २०
- १) पुरवठाव्यवस्थेची उगमस्तोत्रे
- २) मानव आणि पर्यावरण यातील संबंध
- ३) लष्करी भुगोलाची संकल्पना
- ४) भारत-पाक सीमावर्ती क्षेत्रातील भौगोलिक परिस्थिती
- ५) जर्मन जिओपॉलीटीक
- ६) हवाई युद्धातील भुगोलाची भूमिका.

[4309] – 203

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies (Compulsory Paper)
INDIAN MILITARY SYSTEM
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All the questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
Discuss about the concept of war, laws of war, art of war and military organisation and structure during ancient India.
OR
Explain philosophy, strategies and tactics of warfare during medieval India.
2. Answer in **500** words : **20**
Write a note on military system of Maratha Army and examine Shivaji as a strategist.
OR
Describe features and characteristics of the British Indian Army.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
a) Explain perspectives on the military history of India.
b) Discuss characteristics of Turkish wars.
c) Describe the causes of Rajput failures.
d) Write a note on Babur's generalship.
4. Write short notes (**any four**) : **20**
a) Features of Alexander's Army
b) Kautilya's state policy
c) Indian National Army
d) British East-India Company
e) The First Anglo Sikh war
f) Features of Rajput period.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) प्राचीन भारतातील युद्धाची संकल्पना, युद्धाचे नियम, युद्ध काळा व सैन्य पद्धती या बाबत सविस्तर चर्चा करा.
- किंवा
- २) मध्ययुगीन भारताच्या स्ट्रॅटेजीज टॅक्टीस व युद्धपद्धती बाबतचे तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) मराठ्यांची सैन्य पद्धती व शिवाजी एक स्ट्रॅटेजीस्ट यावर टिपण लिहा.
- किंवा
- २) ब्रिटीशकाळीन भारतीय सेनेचे गुणधर्म व वैशिष्ट्ये वर्णन करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) भारताच्या लष्करी इतिहासाची विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- २) तुर्कीश युद्धाची विविध वैशिष्ट्ये चर्चा करा.
- ३) राजपुतांच्या अपयशाची कारणे - वर्णन करा.
- ४) बाबरचे लष्करी नेतृत्व यावर टिपण लिहा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : २०
- १) अँलेक्झांडरच्या सेनेची गुणधर्म
- २) कौटिल्यांचे राज्यविषयक धोरण
- ३) भारतीय राष्ट्रीय सेना
- ४) ब्रिटीश ईस्ट इन्डिया कंपनी
- ५) पहीले ब्रिटीश-शीख युद्ध
- ६) राजपुत काळखंडाचे गुणधर्म.

[4309] – 204

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semster – II) Examination, 2013
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (2008 Pattern)
DS-204 : Research Methodology
(Compulsory Paper) (New)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are **compulsory**.*
ii) *Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words. **20**
 - 1) What is conceptualisation ? Also discuss the steps in conceptualisation of problems.
 - 2) Discuss the significance of Pure Research.
2. Answer **any one** of the following within **500** words. **20**
 - 1) Why research is conducted ? Also explain the characteristics and significance of social research.
 - 2) Discuss the significance of applied research.
3. Answer **any two** of the following within **250** words **each**. **20**
 - 1) Give suggestions for constructing a good questionnaire/opinionnaire.
 - 2) Discuss the sources of stating a problem.
 - 3) Discuss the details of Research Proposal.
 - 4) Discuss the advantages of scientific research.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each**. **20**
 - 1) Rationale of Research Report.
 - 2) Interview methods.
 - 3) Hypothesis.
 - 4) Sampling.
 - 5) Primary data.
 - 6) Importance of Research Design.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शावितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) कान्सेप्ट्युवलाइजेशन म्हणजे काय ? कान्सेप्ट्युवलाइजेशन ऑफ प्राब्लेमसच्या संदर्भातील विविध पायऱ्या (टप्पे) बाबत चर्चा करा.

किंवा

२) शांततासंशोधनाबाबतच्या महत्वाबाबत चर्चा करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) संशोधन का केले जाते ? सामाजिक संशोधनाची वैशिष्ट्ये आणि महत्व स्पष्ट करा.

किंवा

२) अपलाईड रिसर्चच्या महत्वाबाबत चर्चा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) मतप्रणाली/प्रश्नावली तयार करण्यासाठी ठोसपणे आपले मत नोंदवा.

२) समस्या निर्धारित करणाऱ्या विविध स्रोत्राबाबत चर्चा करा.

३) संशोधन प्रस्तावाबाबत सविस्तर चर्चा करा.

४) वैज्ञानिक संशोधनाबाबतच्या फायदयाची चर्चा करा.

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार). २०

१) रॅशनल ऑफ रिसर्च रिपोर्ट

२) मुलाखतीच्या पद्धती

३) गृहीतके

४) नमूने

५) प्राथमरी डाटा

६) संशोधन आराखड्याचे महत्व.

[4309] – 303

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2013
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-304 : Evolution of Strategic Thought (Pre 1945)
(Optional Paper) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
1) Discuss the contribution of Frunze and Trotsky in the development of Soviet Strategic Thought.
OR
2) Explain Kautilya's view on philosophy of war.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
1) Explain the contributing factors to the concept of total war.
OR
2) Discuss the impact of American Civil War.
3. Answer in **250** words each (**any two**) : **20**
1) French colonial warfare.
2) Strategic thoughts of Sun-Tzu.
3) Strategic thought of Machiavellis.
4) Strategic thought of Clausewitz.
4. Answer in **100** words each (**any four**) : **20**
1) Thucydides
2) Henri Jomini
3) Marshal Thomas
4) Alfred T. Mahan
5) A.V. Schlieffen
6) Nationalisation of war efforts.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) रशियाचे सामरिक विचार विकसित करण्यात फिरूझ आणि टीरुटस्काय यांच्या योगदानाबाबत चर्चा करा.
- किंवा
- २) युद्धाचे तत्वज्ञान विषयक कौटिल्याचे विचार स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) सर्वकंष युद्धाच्या संकल्पनेशी संबंधित योगदानपूरक घटक स्पष्ट करा.
- किंवा
- २) अमेरिकन सिव्हील वॉरच्या विविध परिणामांची चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) फ्रेंच वसाहतीविषयक युद्धपद्धती
- २) सुन-त्झु यांचे सामरिक विचार
- ३) मॅकेव्हल्ली यांचे सामरिक विचार
- ४) क्लॉजविट्ज यांचे सामरिक विचार.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) थुसीडीड्स
- २) हेन्री जोमिनी
- ३) मार्शल थॉमस्
- ४) अलफ्रेड टी महान
- ५) ए. व्ही. श्लयफेन
- ६) नॅशनलायजेशन ऑफ वॉर ईफोर्टस्.

[4309] – 304

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2013
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-305 : International Organisation (Optional Paper)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**). **20**
 - 1) Do you think that United Nation is able to solve international economic, social, cultural and humanitarian problems ? Give your opinions.
 - 2) Discuss the appropriate measures taken by UN to strengthen universal peace and security.
2. Answer in **500** words (**any one**). **20**
 - 1) Discuss about General Assembly as a paramount and central organ of the UN.
 - 2) Write an essay on Security Council.
3. Answer in **250** words **each** (**any two**). **20**
 - 1) Explain about six functional commission of ECOSOC.
 - 2) Suggest measures to reform the structure of UN.
 - 3) Explain the actions of UN on Iran's nuclear program.
 - 4) Discuss the role of UN in Arab-Israel conflict.
4. Answer in **100** words **each** (**any four**). **20**
 - 1) Regional Security Arrangements by UN.
 - 2) Peace keeping action of UN.
 - 3) Trusteeship Council and its role.
 - 4) International Court of Justice and its role.
 - 5) Secretariat of UN.
 - 6) Pacific settlement by UN.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक). २०
- १) संयुक्त राष्ट्रे आंतरराष्ट्रीय पातळीवरील आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक आणि मानवियतेबाबतच्या समस्या सोडवण्यास सक्षम आहे असे आपणास वाटते का ? आपले मत स्पष्ट करा.
- किंवा**
- २) जागतिक पातळीवर शांतता व सुरक्षा अबाधित राखण्यासाठी संयुक्त राष्ट्रांनी केलेल्या उपाय-योजनाबाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक). २०
- १) आमसभा ही संयुक्तराष्ट्रांची अतिशय महत्वपूर्ण व मध्यवर्ती संघटना म्हणून चर्चा करा.
- किंवा**
- २) सुरक्षा समिती वर निबंध लिहा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन). २०
- १) आर्थिक सामाजिक मंडळाचे सहा कार्यकरणारे आयोग स्पष्ट करा.
- २) संयुक्त राष्ट्रांची पुर्नरचना करण्याबाबत उपाय/पर्याय सुचवा.
- ३) संयुक्त राष्ट्रांनी ईराणच्या अण्वीक कार्यक्रमाच्या विरोधात केलेली कार्यवाही स्पष्ट करा.
- ४) संयुक्त राष्ट्रांच्या अरब-इस्त्राएल संघर्षातील भूमिकेबाबत चर्चा करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार). २०
- १) संयुक्त राष्ट्रांची प्रादेशिक सुरक्षा व्यवस्था
- २) संयुक्त राष्ट्रांची शांतता प्रस्थापित करण्याबाबतची कार्यवाही.
- ३) विश्वस्त समिती आणि तिची भूमिका.
- ४) आंतरराष्ट्रीय न्यायालय आणि त्याची भूमिका
- ५) संयुक्त राष्ट्रांचे सचिवालय
- ६) संयुक्त राष्ट्रांतर्फे निकाली काढण्यात आलेले प्रश्न.

[4309] – 402

Seat No.	

**M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2013
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (2008 Pattern)
DS-403 : Disaster Management (Optional Paper)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All the questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
Explain the relationship between Disaster Management and National Economy.
OR
Discuss about the nature and importance of studying Disaster Management.
2. Answer in **500** words : **20**
Write a note on preparedness and mitigation measures for various disaster.
OR
Explain role of paramilitary forces during disaster.
3. Answer **any two** in **250** words each : **20**
 - a) Explain the role of local bodies in Disaster Management.
 - b) Why information and awareness is necessary about disaster.
 - c) Write a note on Post Disaster Relief Management.
 - d) Explain why national strategy is required on Disaster Management.
4. Write short notes on (**any four**) : **20**
 - a) Pre-disaster plan
 - b) Sociological consequences of disaster
 - c) Role of military forces during disaster
 - d) Material management
 - e) Various causes of disaster
 - f) Principles of disaster management.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) राष्ट्रीय अर्थव्यवस्था आणि आपत्ती व्यवस्थापन यातील संबंध स्पष्ट करा.
किंवा
२) आपत्ती व्यवस्थापनाच्या अभ्यासाचे स्वरूप आणि महत्वाबाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) विविध आपत्तीपासून बचाव करण्यासाठी सज्जता व खबरदारीचे उपाय यावर टिपण लिहा.
किंवा
२) आपत्ती दरम्यान पॅरामिलिटरी फोर्ससची भूमिका स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) आपत्ती व्यवस्थापनातील स्थानिक समित्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
२) आपत्ती संदर्भात माहिती व जागरूकता का आवश्यक असते.
३) आपत्तीनंतरचे सहाय्यक/मदत करणारे व्यवस्थापन यावर टिपण लिहा.
४) आपत्ती व्यवस्थापनासाठी नॅशनल स्ट्रॅटेजीची आवश्यकता का ? स्पष्ट करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) आपत्तीपूर्वीचे नियोजन
२) आपत्तीचे सामाजिक परिणाम
३) आपत्ती दरम्यान लष्करीदळाची भूमिका
४) साधनसामुग्रीचे व्यवस्थापन
५) आपत्तीचे विविध कारणे
६) आपत्तीव्यवस्थापनाची तत्वे.

[4309] – 403

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2013
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (Optional Paper)
DS-405 : Contemporary Issues in Security Policy
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All the questions are **compulsory**.*
ii) *Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words. **20**

Write a note on the Emerging concerns and dimensions of Environmental security.

OR

Discuss current trends of security studies in India.

2. Answer in **500** words. **20**

Explain Geo-strategic readjustments and their implications on world order.

OR

Write an essay on the Globalisation of world politics.

3. Answer in **250** words (**any two**). **20**

a) Explain approaches to the resolution of Kashmir dispute.

b) Write a note on ethnic conflict in Sri Lanka.

c) Explain Human Rights issues in India.

d) Write a note on energy security in India.

4. Write short notes on (**any four**). **20**

a) Non-military dimensions of security.

b) Impact of globalisation on India's Economy.

c) Nuclear deterrence.

d) Geo-strategic importance of Indian Ocean.

e) Gender issues of security studies.

f) Recent political developments in South-Asia.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक). २०
- १) पर्यावरण सुरक्षेबद्दल वाढत जाणारी जागरूकता व त्यासंबंधीत विविध पैलू यावर टिपण लिहा.
किंवा
- २) भारतातील सुरक्षा अभ्यासाच्या करन्टट्रेंड्स बाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक). २०
- १) भूसामरिक रिअॅडजेस्टमेन्ट व त्याचा जागतिक व्यवस्थेवर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
किंवा
- २) जागतिक राजकारणाचे जागतिकीकरण यावर निबंध लिहा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन). २०
- १) काश्मीर समस्येच्या तोडग्याबाबत विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
२) श्रीलंकेतील वांशिक संघर्ष यावर टिपण लिहा.
३) भारतातील मानवीहक्का संबंधी मुद्दे स्पष्ट करा.
४) भारतातील उर्जासुरक्षा यावर टिपण लिहा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार). २०
- १) सुरक्षेचे असैनिकी पैलू
२) जागतिकीकरणाचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर झालेला परिणाम
३) अण्वीकप्ररोधन
४) हिन्दी महासागराचे भूसामरिक महत्व
५) सुरक्षाअभ्यासातील लिंगभेदाविषयी समस्या
६) दक्षिण आशियातील रिसेन्ट पॉलीटीकल डेव्हलपमेन्ट.

[4309] – 404

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2013
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES (Optional Paper)
DS-406 : Study of Selected Conflicts in Post World War II Era
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All the questions are **compulsory**.*
ii) *Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words. **20**

Write a note on the Yugoslavia since its inception and disintegration.

OR

Explain Disarming Iraq's Weapons of Mass Destruction (WMD) by force.

2. Answer in **500** words : **20**

Discuss impact of Gulf War on military planning, strategy and tactics.

OR

Explain Afganistan conflicts and its impact in West Asia.

3. Write **any two** in **250** words : **20**

- 1) Describe Indo-China war of 1962.
- 2) Write a note on Israel and the Palestinian Conflicts.
- 3) Explain Gulf war and its impact on marine life.
- 4) Discuss Geo-strategic importance of Asia -Pacific Region.

4. Write short notes on (**any four**) : **20**

- 1) Resistance strategies
- 2) Iraqi Chemical Weapons programmes
- 3) War for Energy
- 4) Major power strategies in Afganistan
- 5) Nuclear warfare
- 6) Iran-Iraq war.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- इन्स्पॅशन आणि डिसेन्टीग्रेशन नंतरचा युगास्लव्हिया यावर टिपण लिहा.
किंवा
- बलाच्या सहाय्याने ईराकच्या वेपन्स ऑफ मास डीस्ट्रक्शन प्रोग्रामच्या कशाप्रकारे निशस्त्र करण्यात आले ? स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- गल्फ वॉरचा लष्करी नियोजन स्ट्रॅटेजी आणि टॅक्टीस वर झालेला परिणाम याबाबत चर्चा करा.
किंवा
- अफगाणिस्तानचा संघर्ष आणि त्याचा पश्चीम आशियावर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) १९६२ च्या भारत-चीन युद्धाचे वर्णन करा.
२) ईस्त्राएल आणि पॅलेस्टाईनचा संघर्ष यावर टिपण लिहा.
३) गल्फ वॉर आणि त्याचा मरीन लाईफवर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.
४) आशिया-पॅसिफिक प्रदेशाचे भूसामरिक महत्व बाबत चर्चा करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) रिसस्टन्स स्ट्रॅटेजीज
२) ईराकचा रासायनिक शस्त्रास्त्राचा कार्यक्रम
३) उर्जेसाठी युद्ध
४) अफगाणिस्तानमधील प्रमुख महसत्ताच्या स्ट्रॅटेजीज
५) अणवीक युद्धपद्धती
६) ईराक - ईराण वार.

[4309] – 103

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies
DS : 103 – INTERNATIONAL RELATIONS (Compulsory Paper)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : a) *All questions are compulsory.*
b) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - a) Write a note on the role of Non-Alignment Movement in the wake of end of cold war.
 - b) Discuss approaches to the study of international relations.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - a) Explain Idealist approach to the study of international relations.
 - b) Explain US and Russia's perception on the detente.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - a) Write a note on the evolution of new cold war.
 - b) Explain the main features of the realist theory of International Politics as developed by Hans J. Morgenthau.
 - c) Write a note on the Globalizations and its impact on India.
 - d) Write a note on the development of Regionalism in the Third World Countries since 1960.
4. Write short notes on (**any four**) : **20**
 - a) GATT
 - b) Concept of Detente
 - c) Soviet disintegration
 - d) New International Economic Order (NIEO)
 - e) Political causes of war
 - f) Multinational corporation in the contemporary world.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) शीतयुद्धाच्या समाप्तीनंतर अलिप्तवादी चळवळीची भूमिका यावर टिपण लिहा.
२) आंतरराष्ट्रीय संबंधाच्या अभ्यासाबाबतच्या विविध दृष्टीकोनाबाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात चर्चा करा. (कोणतेही एक) : २०
- १) आंतरराष्ट्रीय संबंधाच्या अभ्यासाबाबतच्या ध्येयवादी (कल्पनावादी) दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
२) अमेरिकन व रशियाची तणावशैथिल्याबाबतची संकल्पना स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन): २०
- १) नवीन शीतयुद्धाची उत्क्रांती यावर टिपण लिहा.
२) हॉन्स जे. मॉर्गेन्थॉ यांनी विकसित केलेल्या आंतरराष्ट्रीय राजकारणाबाबतच्या वास्तवादी सिद्धान्ताचे प्रमुख गुणधर्म स्पष्ट करा.
३) जागतिकीकरणचे भारतावर झालेले परिणाम यावर टिपण लिहा.
४) १९६० नंतर तिसऱ्याजगातील राष्ट्रात प्रादेशिकवादाचा झालेला विकास यावर टिपण लिहा.
४. थोडक्यात टिपा द्या (कोणत्याही चार) : २०
- १) गॅट करार
२) तणावशैथिल्याची संकल्पना
३) सोव्हीएत रशियाचे विभाजन
४) नवीन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्था
५) युद्धाची राजकीय कारणे
६) तत्कालीन जगातील बहुराष्ट्रीय संघटित संस्था.

[4309] – 104

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – I) Examination, 2013
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS – 104 : National Security (Compulsory Paper)
(New Course) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
- 1) What are the present internal threats to India's security ? How would you propose to solve them ?
- 2) What are the new challenges to non-alignment movement ?
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
- 1) Discuss the impact of political, economical and military strategic development in India and Pakistan on Indo-Pak relations.
- 2) 'India counts the major importance in US global perspectives'. Discuss.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
- 1) Comment on Arab spring.
- 2) Role of United Nations in disarmament and arms control.
- 3) Write a note on Indo-China dispute and efforts for its normalisation.
- 4) Explain the relation between National Power and National Security.

P.T.O.

4. Write short notes in **100** words (**any four**) :

20

- 1) Common security
- 2) Balance of power and National security
- 3) Indo US joint policy for Terrorism
- 4) India's East Look policy
- 5) Geo strategic importance of Indian Ocean
- 6) India's nuclear policy and its implications on South Asian Security.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

- १) भारताच्या सुरक्षेला सद्या कोणकोणते अंतर्गत धोके आहेत ? ते धोके नाहिसे करण्यासाठी तुम्ही कोणते उपाय सूचवू शकाल ?
- २) अलिप्रता चळवळीपुढे कोणती नवीन आव्हाने आहेत ?

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) :

२०

- १) भारत पाकिस्तान संबंधावर त्या देशांतील राजकीय, आर्थिक, लष्करी व सामरीकी विकासाच्या झालेल्या परीणामांची चर्चा करा.
- २) 'अमेरिकेच्या जागतिक दृष्टीकोनात (व्यूहरचनेत) भारताचे महत्व मोठे आहे'. चर्चा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

२०

- १) 'अरब स्प्रिंग' विषयी मत मांडा.
- २) निशःस्त्रीकरण आणि शस्त्र नियंत्रण यासाठीचे युनोचे कार्य.
- ३) भारत चीन यांच्यातील तणाव कमी करण्यासाठी आलेले प्रयत्न यावर टिप लिहा.
- ४) राष्ट्रशक्ती व राष्ट्रीय सुरक्षा यांच्यातील संबंध स्पष्ट करा.

४. टिपा लिहा १०० शब्दात (कोणत्याही चार) :

२०

- १) सामान्य सुरक्षा
- २) सत्ता समतोळ आणि राष्ट्रीय सुरक्षा
- ३) अमेरिका व भारत यांचे दहशत वादासंबंधीचे संयुक्त धोरण
- ४) उगवतीचे भान (East Look) संबंधी भारताचे धोरण
- ५) हिंदी महासागराचे भू युद्धनैतिक महत्व
- ६) भारताच्या अण्विक धोरणाचे दक्षिण आशियाच्या सुरक्षेवर झालेले परीणाम.

[4309] – 201

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies
PEACE AND CONFLICT STUDIES (Compulsory Paper)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All the questions are **compulsory**.*
ii) *Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words :

Write a note on scope of peace research studies. **20**

OR

Define Disarmament. Explain difficulties and obstacle in the way of Disarmament.

2. Answer in **500** words :

Explain various issues and scope of Human security. **20**

OR

Write a critical note on the function of Regionalism.

3. Answer in **250** words (**any two**) :

20

a) Discuss various methods of Pacific Settlement of Disputes.

b) Explain relevance of Gandhian approach in the present International Relations.

c) Discuss the role of U.N. in the movement of arms control.

d) What is CBM ? Discuss various methods of CBM.

4. Write short notes on (**any four**) :

20

a) Problems of Disarmament

b) Relationship between peace and human development

c) Arms race and its impact on the third world

d) Trends in world order

e) U.N. Role in the peace movement

f) Problems of comprehensive security.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) शांतता संशोधनाच्या अभ्यासाची व्याप्ती यावर टिप्पा लिहा.
किंवा
- २) निशस्त्रीकरणाची व्याख्या देऊन निशस्त्रीकरणाच्या मार्गातील अडचणी व अडथळे स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) मानवी सुरक्षेचे विविध मुद्दे व व्याप्ती स्पष्ट करा.
किंवा
- २) प्रादेशिकवादाबाबतची कार्ये यावर टिकात्मक टिपण लिहा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) विविध समस्या निकाली काढण्याबाबतच्या विविध पद्धतींची चर्चा करा.
- २) सद्यपरिस्थितीत आंतरराष्ट्रीय संबंधाचा गांधीवादाशी असलेला संबंध स्पष्ट करा.
- ३) शस्त्रनियंत्रणाच्या चळवळीतील संयुक्त राष्ट्रसंघाच्या भूमिकेची चर्चा करा.
- ४) सी.बी.एम. म्हणजे काय ? सी.बी.एम.च्या विविध पद्धतीबाबत चर्चा करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) निशस्त्रीकरणाबाबतच्या समस्या
- २) मानवी विकास आणि शांतता यातील संबंध स्पष्ट करा
- ३) शस्त्रस्पर्धेचा तिसऱ्या जगावर झालेला परिणाम
- ४) जागतिक व्यवस्थेचे विविध दृष्टीकोन
- ५) शांतता चळवळीतील संयुक्तराष्ट्र संघाची भूमिका
- ६) सर्वसमावेशक सुरक्षेबाबतच्या समस्या.

[4309] – 202

Seat No.	

**M.A./M.Sc. (Semester – II) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS-202 : DEFENCE ORGANISATION OF INDIA
(Compulsory Paper) (New)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All questions are **compulsory**.*
ii) *Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer **any one** of the following within **500** words. **20**
 - 1) Discuss the success and failures of Defence Intelligence Agency.
 - 2) Do you think that Defence Technology Council is applying dual use technology to our civil and military needs ? Give your opinions.
2. Answer **any one** of the following within **500** words. **20**
 - 1) Write an essay on Strategic Policy Group and National Security Advisory Board.
 - 2) Discuss the Status of Defence Research and Development.
3. Answer **any two** of the following in **250** words **each**. **20**
 - 1) Explain the role of Department of Ex-servicemen Welfare.
 - 2) What were the recommendations of Kargil Review Committee ?
 - 3) Discuss the functions of Department of Defence Production.
 - 4) Explain about Integrated Defence Staff.
4. Write short notes on **any four** of the following within **100** words **each**. **20**
 - 1) Strategic command.
 - 2) Central Reserve Police Force.
 - 3) Defence Procurement Board.
 - 4) National Security Council.
 - 5) Border Security Force.
 - 6) Cabinet Committee on Security.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
१) डिफेन्स इंटीलेजन्स एजन्सीच्या यश व अपयशाबद्दल चर्चा करा.
किंवा
२) डिफेन्स टेक्नालॉजी कौन्सील देशाच्या नागरी व लष्करी गरजांची पूर्तता करण्यासाठी व्दीउपयुक्तता तंत्रज्ञानाचा वापर करते असे आपणास वाटते का ? आपले मत स्पष्ट करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
१) सामरिकधोरण निर्धारित करणारा गट आणि राष्ट्रीय सुरक्षा सल्लागार मंडळ-यावर निबंध लिहा.
२) “संरक्षण संशोधन आणि विकास” सद्य परिस्थितीबाबत चर्चा करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
१) माजी सैनिक कल्याण विभागाची भूमिका स्पष्ट करा.
२) कारगिल रिव्ह्यूव कमिटीच्या शिफारसी कोणत्या ?
३) संरक्षण उत्पादन विभागाच्या कार्योबाबत चर्चा करा.
४) “इन्टीग्रेटेड डिफेन्स स्टाफ”- स्पष्ट करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
१) स्ट्रॅटेजिक कमान्ड.
२) केन्द्रीय राखीव पोलीस दल.
३) डिफेन्स प्रोक्युरमेन्ट बोर्ड.
४) राष्ट्रीय सुरक्षा समिती.
५) सीमा सुरक्षा दल.
६) कॅबिनेट कमिटी ऑन सिक्युरिटी.

[4309] – 301

Seat No.	

**M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS-301 – DEFENCE ECONOMICS
(Compulsory Paper)**

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All the questions are **compulsory**.*
ii) *Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
Analyse India's Defence spending since 1962 to till date.
OR
Write a note on the Economic theories of Defence.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
Discuss rationale of Arms production in the Third World Countries.
OR
Write an essay on the relationship between Defence vs Development.
3. Answer **any two** in **250** words **each** : **20**
a) Explain merits and demerits of peace time economy.
b) Write a note on the Defence production in India.
c) Explain characteristics of Economic warfare.
d) Discuss determinants of Defence Expenditure.
4. Write short notes on (**any four**) : **20**
a) War potential
b) Effects of war
c) Mobilisation of Resources
d) Actual cost of war
e) Merits of war time economy
f) Relevance of Technology to National Security

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) १९६२ पासून तर आजपर्यंत भारताच्या संरक्षण खर्चाचे विश्लेषण करा.
- किंवा
- २) संरक्षणाचे विविध आर्थिक सिद्धांत यावर टिपण लिहा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) तिसऱ्या जगातील राष्ट्रांचे शस्त्रास्त्र उत्पादना बाबतचे विविध तर्क-वितर्काबाबत चर्चा करा.
- किंवा
- २) संरक्षण आणि विकास यातील संबंधावर निबंध लिहा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन): २०
- १) शांतताकालीन अर्थव्यवस्थेचे गुण-दोष स्पष्ट करा.
- २) भारतातील संरक्षण उत्पादन यावर टिपण लिहा.
- ३) आर्थिक युद्धपद्धतीचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ४) संरक्षण खर्च निर्धारित करणाऱ्या घटकाबाबत चर्चा करा.
४. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) युद्ध क्षमता
- २) युद्धाचे परिणाम
- ३) साधन संपत्तीची गतिमानता
- ४) युद्धाचे वास्तव मुल्य
- ५) युद्धकालीन अर्थव्यवस्थेचे गुण
- ६) तंत्रज्ञानाचा राष्ट्रीय सुरक्षेशी असलेला संबंध.

[4309] – 302

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2013
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
DS-302 : Science, Technology and National Security
(Compulsory Paper) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are **compulsory**.*
ii) *Figures to the **right** indicate marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Discuss the relevance of military technology to National Security.
 - 2) Discuss the problems and prospects of energy in India.

2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Discuss the impact of technologies on warfare.
 - 2) Explain the application of technologies to armament and weapon systems.

3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - 1) Explain the application of technologies to logistic management.
 - 2) Discuss the impact of advanced technologies on national security.
 - 3) Write the application of new technologies for internal security.
 - 4) What are the non-military use of modern technologies ? Explain.

4. Answer in **100** words (**any four**) : **20**
 - 1) Energy
 - 2) Material science
 - 3) Bio-technology
 - 4) Information technology
 - 5) Vehicle technology
 - 6) Missile technology.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) लष्करी तंत्रज्ञानाचा राष्ट्रीय सुरक्षते असलेला संबंध ह्याबाबत चर्चा करा.
किंवा
२) भारतातील उर्जेबाबत असलेल्या समस्या व भविष्य या बाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) तंत्रज्ञानाचा युद्धपद्धतीवर झालेल्या परिणामांची चर्चा करा.
किंवा
२) तंत्रज्ञानाचा शस्त्रास्त्रे व शस्त्रास्त्र प्रणालीसाठी कशा प्रकारे वापर देऊ शकते ? स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) पुरवठाव्यवस्थापनात तंत्रज्ञानाचा वापर कशाप्रकारे होऊ शकतो ? स्पष्ट करा.
२) अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचा राष्ट्रीय सुरक्षेवर झालेल्या परिणामाबाबत चर्चा करा.
३) अंतर्गत सुरक्षेसाठी नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर कशाप्रकारे केला जाऊ शकतो ?
४) अत्याधुनिक तंत्रज्ञानाचे असैनिकीउपयोग स्पष्ट करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) ऊर्जा
२) मटेरियल सायन्स
३) जैविक तंत्रज्ञान
४) माहिती तंत्रज्ञान
५) वाहन तंत्रज्ञान
६) क्षेपणास्त्रविषयक तंत्रज्ञान.

[4309] – 305

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies
DS – 306 : DEFENCE JOURNALISM (Optional Paper)
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) How national security awareness can be created in Indian masses through mass media ? Discuss in details.
 - 2) Write about the duties and responsibilities of journalists.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
 - 1) Describe recent trends in Mass Media.
 - 2) Explain about the structure of Naval Head Quarters in India.
3. Answer in **250** words **each** (**any two**) : **20**
 - 1) Discuss cultural imperialism in electronic media.
 - 2) Explain Media Activism.
 - 3) What is Agenda Setting ? Explain.
 - 4) Why knowledge of defence and security is essential for defence reporter ? Explain.
4. Answer in **100** words **each** (**any four**) : **20**
 - 1) Role of News Paper
 - 2) Role of Radio
 - 3) Role of Television
 - 4) Role of Cinema
 - 5) Purpose of Features
 - 6) Purpose of Editorials.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) मासमिडीया द्वारे भारतात राष्ट्रीय सुरक्षेविषयी जागरूकता निर्माण करता येईल का ? सविस्तर चर्चा करा.

किंवा

२) जर्नलीस्टच्या जबाबदाऱ्या व कर्तव्ये - स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) मासमिडीयातील रिसेंट ट्रेन्डसचे वर्णन करा.

किंवा

२) भारतातील नेव्हल हेडक्वार्टर्सची रचना स्पष्ट करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) इलेक्ट्रानिक्स मिडीयातील सांस्कृतिक साम्रज्यवादाबाबत चर्चा करा.

२) मिडीया अॅक्टीव्हिजम स्पष्ट करा.

३) एजंडा सेटिंग म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.

४) डिफेंस रिपोटरला डिफेंस आणि सिक्युरिटीचे ज्ञान असणे का आवश्यक आहे ? स्पष्ट करा.

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०

१) वर्तमानपत्रांची भूमिका

२) रेडिओची भूमिका

३) टेलीव्हिजनची भूमिका

४) सिनेमाची भूमिका

५) परपज ऑफ फिचर्स

६) परपज ऑफ एडीटोरीयल्स.

[4309] – 306

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies
STRATEGIC SURVEY
(Optional Paper) (2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B.: i) *All questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer **any one** in **500** words. **20**
 - 1) Explain the economic crisis in the U.S. and its impact on Indian Economy.
 - 2) Evaluate the ethnic conflict of Sri Lanka.
2. Answer **any one** in **500** words. **20**
 - 1) Discuss the growing importance of Iran in Persian Gulf.
 - 2) Discuss the United Nations Peace Keeping programme at global level.
3. Answer **any two** in **250** words **each**. **20**
 - 1) Discuss about process of European integration.
 - 2) Explain about resurgence of Russia.
 - 3) Discuss about new trends in international terrorism.
 - 4) Explain about Geo-strategic significance of Indian Ocean.
4. Write short notes on **any four** in **100** words **each**. **20**
 - 1) China's growing Naval power.
 - 2) Kashmir Issue.
 - 3) Palestinian Problems.
 - 4) Strategic importance of South Asia.
 - 5) Strategic importance of South East Asia.
 - 6) Strategic importance of West Asia.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) अमेरिकेतील आर्थिक समस्या आणि त्याचा भारतीय अर्थव्यवस्थेवर झालेला परिणाम स्पष्ट करा.

किंवा

२) श्रीलंकेतील वांशिक संघर्षाचे मूळ्यमापन करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) पार्शियन आखातमधील ईराणच्या वाढच्या प्रभावाबाबत चर्चा करा.

किंवा

२) जागतिक पातळीवर संयुक्त राष्ट्रांचा शांतता अबाधित ठेवण्याच्या कार्यक्रमाबाबत चर्चा करा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) युरोपिअन ऐक्याच्या प्रक्रीयेबाबत चर्चा करा.

२) रशियाचा पुर्नउदय स्पष्ट करा.

३) आंतरराष्ट्रीय दहशतवादाबाबतच्या नवीन घडामोडीबाबत चर्चा करा.

४) हिन्दी महासागराचे भूसामरीक महत्व स्पष्ट करा.

४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०

१) चीनचे वृद्धीगंत होणारे नाविक सामर्थ्य.

२) काश्मीर समस्या.

३) पॅलेस्टोईनची समस्या.

४) दक्षिण आशियाचे सामरिक महत्व.

५) दक्षिण-पूर्व आशियाचे सामरिक महत्व.

६) पश्चीम आशियाचे सामरिक महत्व.

[4309] – 307

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – III) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies (2008 Pattern)
DS-307 : INTERNAL SECURITY AND ROLE OF THE STATE
(Optional Paper)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) **All questions are compulsory.**
ii) **Figures to the right indicate marks.**

1. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
- 1) Critically analyse the concept of internal security in the light of recent thinking in developing countries.
- OR
- 2) How far do you agree with the view that “Strong Internal Security” is an essential element for becoming powerful nation ? Give your opinion.
2. Answer in **500** words (**any one**) : **20**
- 1) “Economic, political and cultural powers are the main pillars of internal defence of a nation”. Explain this statement with reference to India.
- OR
- 2) Write an essay on Kashmir Problem.
3. Answer in **250** words **each (any two)** : **20**
- 1) Explain Tribal Insurgency of India.
- 2) Write about the evils of Casteism.
- 3) Explain about the causes of labour unrest in India.
- 4) Explain non-military measures to eliminate farmers agitations.
4. Answer in **100** words **each (any four)** : **20**
- 1) Naxal problem in Vidarbha Region.
- 2) Role of Media in Internal security.
- 3) Role of civil society in internal security.
- 4) Concept of National Integration.
- 5) Role of Political Institution in Internal Security.
- 6) Elements of State.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) विकसनशील राष्ट्रातील बदलत्या विचारानुसार अंतर्गत सुरक्षेच्या संकल्पनेचे टिकात्मक विश्लेषण करा.

किंवा

२) शक्तीशाली राष्ट्र बनण्यासाठी अंतर्गत सुरक्षा भक्कम असणे हा आवश्यक घटक आहे ? आपण ह्या विचाराशी सहमत आहात काय ? आपले मत स्पष्ट करा.

२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०

१) “आर्थिक, राजकीय व सांस्कृतिक शक्ती हे राष्ट्राच्या अंतर्गत संरक्षणाचे प्रमुख आधारस्तंभ आहे” भारताच्या संदर्भात हे विधान स्पष्ट करा.

किंवा

२) “काश्मीर समस्या” यावर निबंध लिहा.

३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०

१) भारताच्या आदिवासी-भटक्या प्रदेशातील विप्लववाद स्पष्ट करा.

२) जातीयवादाचे प्रमुख शत्रुबाबत लिहा.

३) भारतातील कामगारांच्या असंतोषाची कारणे स्पष्ट करा.

४) आंदोलनातील ताठरता कमी करण्यासाठी असैनिकी उपाय-योजना स्पष्ट करा.

४. १०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणत्याही चार) : २०

१) विदर्भातील नक्षळवादाची समस्या.

२) अंतर्गत सुरक्षेसंबंधी मिडीया ची भूमिका.

३) अंतर्गत सुरक्षेत नागरी समाजाची भूमिका.

४) राष्ट्रीय एकात्मतेची संकल्पना.

५) अंतर्गत सुरक्षेत राजकीय संस्थांची भूमिका

६) राज्याचे घटक.

[4309] – 401

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies (Optional Paper)
DS – 402 : INDIAN MARITIME SECURITY
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All the questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
Explain New challenges to Indian Maritime Security.
OR
Discuss India's Maritime Military strategy.
2. Answer in **500** words : **20**
Describe maritime security in the Indian Ocean Region.
OR
Explain role of coast-guard in times of war and during emergencies such as massive oil pollution etc.
3. Answer **any two** in **250** words : **20**
a) Explain role of Merchant Navy.
b) Discuss Maritime assets of Indian Navy.
c) Explain 26/11 Mumbai attack and its Impact on Indian security system.
d) Discuss role of sea power in National Economy.
4. Write short notes (**any four**) : **20**
a) The Law of the sea convention
b) Marine pollution and its protection
c) Types of war ships
d) Role of Navy in protection of sea environment
e) ISPS code
f) Miscellaneous Security Measures.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
१) “भारताच्या सागरी सुरक्षेला असलेली नवीन आव्हाने” स्पष्ट करा.
किंवा
२) “भारताच्या सागरी सुरक्षेची लष्करी युद्धनीती” चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
१) हिन्दी महासागर क्षेत्रातील “सागरी सुरक्षेचे ” वर्णन करा.
किंवा
२) तेलामुळे सागरातील प्रदुषण इ. सारखे आपत्कालीन प्रसंग व तसेच युद्धकाळातील तटरक्षक दलांची भूमिका स्पष्ट करा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन): २०
अ) मर्चन्ट नेव्हीची भूमिका
ब) भारतीय नौदळाची स्थावर मालमत्ता -चर्चा करा.
क) २६/११ चे आक्रमण स्पष्ट करून त्याच्या भारतीय सुरक्षा यंत्रणेवर झालेला परिणाम विशद करा.
ड) राष्ट्रीय अर्थव्यवस्थेतील सागरी सामर्थ्याची भूमिका चर्चा करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
अ) समुद्रसंचार करण्याबाबतची सागरी नियमावली
ब) सागरी प्रदुषण आणि त्याचे संरक्षण
क) युद्धनौकेचे प्रकार
ड) सागरीपर्यावरणाच्या संवर्धनातील नौदलाची भूमिका
इ) आय.एस.पी.एस.कोड
फ) सुरक्षेचे इतर उपाय

[4309] – 405

Seat No.	

M.A./M.Sc. (Semester – IV) Examination, 2013
Defence and Strategic Studies (Optional Paper)
DS – 404 : REGIONAL SECURITY IN SOUTH ASIA
(2008 Pattern)

Time : 3 Hours

Max. Marks : 80

N.B. : i) *All the questions are compulsory.*
ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer in **500** words : **20**
Explain in details Regional co-operation and SAARC.
OR
Discuss recent trends in South Asian Security and external factors influence in it.
2. Answer in **500** words : **20**
Describe India's Foreign and Defence Policy vis-a vis South Asian States.
OR
Write a note on China's Foreign policy towards South Asian Region.
3. Answer in **250** words (**any two**) : **20**
 - a) Explain prospects for peace in South Asia
 - b) Write a note on problems of Integration amongst South Asian States.
 - c) Explain strategic importance of Asia-Pacific States
 - d) Discuss major powers security policies towards Indian Ocean Region.
4. Write short notes on (**any four**) : **20**
 - a) Role of SAARC in International Relations
 - b) Challenges before the SAARC
 - c) India and Bangladesh
 - d) India and SriLanka
 - e) India's Economic Diplomacy
 - f) Efforts at Nuclear Disarmament in South Asia.

P.T.O.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
२) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

१. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) प्रादेशिक सहकार्य आणि सार्क सविस्तर स्पष्ट करा.
- किंवा
- २) दक्षिण आशियाच्या सुरक्षतेत बहीर्गत घटकांच्या प्रभावाबाबत नवीन झालेल्या घडामोडीबाबत चर्चा करा.
२. ५०० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही एक) : २०
- १) दक्षिण आशियाई राज्यांच्या संदर्भात भारताचे परराष्ट्र व संरक्षण धोरणाचे वर्णन करा.
- किंवा
- २) दक्षिण आशियाच्या संदर्भात चीनचे परराष्ट्र धोरण यावर टीपण लिहा.
३. २५० शब्दात उत्तरे द्या (कोणतेही दोन) : २०
- १) दक्षिण आशियातील शांततेबाबतचे भवितव्य स्पष्ट करा.
- २) दक्षिण आशियाई राज्यांच्या ऐक्या संदर्भातील समस्या यावर टिपण लिहा.
- ३) अशिया-पॅसिफिक राज्यांचे सामरिक महत्व स्पष्ट करा.
- ४) प्रमुख महासात्ताच्या हिन्दीमहासागरक्षेत्राच्या संदर्भात सुरक्षाधोरणाची चर्चा करा.
४. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : २०
- १) आंतरराष्ट्रीय संबंधातील सार्कची भूमिका
- २) सार्क समोरीक आव्हाने
- ३) भारत आणि बांगलादेश
- ४) भारत आणि श्रीलंका
- ५) भारताचा आर्थिक राजनय
- ६) दक्षिणआशियाचा अण्वीक निशस्त्रीकरणबाबतचे प्रयत्न.